

MINEK A MESTERE?*

Józsa Zoltán¹

Magyarország domborzati térképén a főváros szembeötlő dominanciája mellett sok apró pont jelzi a településszerkezetben a kistelepülések, falvak meghatározó szerepét.

1990-ben, a közjogi rendszerváltás hajnalán valamennyi magyar település visszakapta önállóságát és szabadon választhatta meg képviselőit és a település első számú vezetőjét, a polgármestert. Megannyi, szépen berendezett, jól működő kis köztársaság – vélték a politológusok, ahol majd virágozik a demokrácia, s a lakosok és képviselőik kartkarba öltve fáradhatatlanul munkálkodnak a település, a közösség jövőjén.

Sok minden történt azóta, s az egyéni és a kollektív emlékezet példái között a sikertörténetek mellett ott vannak azok a tapasztalatok is, melyek, ha nem is általánosíthatók, de jelzésértékkel bírnak a jövőbeli fejlesztések, az önkormányzati rendszer korszerűsítése szempontjából.

A hétköznapok gyakran egyhangú ritmusát, unalmát csak ritkán törli meg egy-egy olyan híradás, mely elemi erővel irányítja a figyelmet a valóság olyan szeletére, mely egyébként a „dolgok hétköznapi rendje” szerint észrevétlen maradt volna.

Az első hír:

A magyar-ukrán-román határ közelében fekvő, alig 700 lakosú Túrricse több mint tíz éve hivatalban levő polgármestere a hírek szerint 2015 óta saját nyomtatású „utalvánnyal” fizette ki a közmunkásait, akiknek kötelező volt a polgármester által üzemeltetett szövetkezeti boltban az utalványt dupla áron levásárolni.

A kép forrása:

<https://ezahir.hu/2017/04/07/botrany-a-szabolcsi-turricsen-szocialis-jegyben-kaptak-a-kozmunkasok-a-fizetesuket-amit-a-polgarmesterhez-kotheto-boltban-lehetett-csak-levasarolni-helyszini-riport/>

* DOI 10.21867/KjK/2017.2.3.

¹ Dr. habil. Józsa Zoltán, egyetemi docens, SZTE ÁJK

A második:

Budapest I. kerületének polgármestere közpénzből vásároltatott magának, állítólag személyes használatra két luxusautót, annak ellenére, hogy 200 méterre lakik hivatalától, s nem mellelleg jóval a piaci ár alatt bérel egy önkormányzati lakást.²

A harmadik:

Tomajmonostora polgármestere – állítólagos kapcsolatainak köszönhetően – nemcsak csak sikeres pályázó, hanem nagybirtokos is, aki a közmunkásokkal műveltetni földjét.³ Maga a közmunkaprogram egyébként működőképesnek bizonyult a településen. Mégis, kik ezek a polgármesterek? Laikusok? Politikusok? Szakemberek? A közösség vagy az egyéni érdekek képviselői? S a kérdések még sorolhatók tovább.

Az önkormányzati törvény elfogadása óta gyakorlatilag nincsenek különös feltételei a polgármesteri tisztség betöltésének. Bárki, magyar állampolgárság, választójog és büntetlen előélet birtokában ringbe szállhat a tisztség elnyeréséért. 2004 óta általánossá vált a polgármester közvetlen választása is, mely a társadalmi támogatás egyfajta mutatója.

A megállapítás formális igazsága (in put demokrácia) mellett ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a támogatás egyfelől függ a választáson résztvevők számától, másfelől pedig a valódi legitimitás forrása nem a választás egyszerű aktusa, hanem a közösség érdekében végzett, s mérhető eredményekben összesíthető teljesítmény (out put demokrácia). Nem mellelleg Európa számos országában vagy a testület választja (Franciaország), vagy a központi kormány nevezi ki (Hollandia) a polgármestert. Ennek ellenére nincs igazolható kapcsolat a tisztség betöltésének módja és a polgármester eredményessége, elfogadottsága között.

Fel kell ismernünk, s ki kell mondanunk tehát, hogy a polgármester is csak egy a polgárok közül, sem nem jobb, sem nem más, mint a választók többsége, közülünk való. Így mindenféle kiváltságokkal, előjogokkal, prerogatívákkal való felruházása nemcsak veszélyes, hanem téves is.

A jogalkotó a normatív szabályozás elvontsága okán azonos rendelkezéseket fogalmazott meg a különböző településtípusok (falvak, városok, kerületek, főváros és megyék) első számú vezetői számára. Pedig a települések lakosság száma, gazdasági, társadalmi, kulturális sajátosságai, intézményhálózata stb. döntően meghatározza az önkormányzatnak a helyi közösség életében betöltött szerepét, s nem utolsó sorban a település vezetőjének, a polgármesternek a feladatait is. A SZMSZ-ek elvileg lehetőséget adnak a helyi sajátosságok érvényesítésére, mégis a sorvezetőtől való eltérés inkább kivétel, mintsem főszabály. Egyébiránt a gyakorlat (az élet) is felülírja rendszerint az elvont szabályokat.

² A hírt bővebben és a Budavári Önkormányzat válaszelevelének közlését lásd itt: <https://mno.hu/belfold/draga-mulatsag-a-polgarmester-kenyelme-2398170> (letöltés ideje: 2017. május 10.)

³ <https://mno.hu/belfold/csaszarkent-viselkedik-a-fideszes-polgarmester-2394809> (letöltés ideje: 2017. május 10.)

Ami a feladatok számottevő differenciái ellenére is közös elvárás, az a közösség, a választók érdekeinek maradéktalan képviselése. Mindez azt is jelenti, hogy egyéni érdekek sohasem helyezhetők a közösség szolgálata elé.

Nem szükséges a magyar önkormányzati rendszer immáron több mint negyedszázados történetének mélyebb ismerete azon felismeréshez, hogy a képviselői tevékenység mellett a polgármesteri tisztség is foglalkozássá vált, a szó hétköznapi értelmében, s a folyamat szükségszerűen vonta maga után a tisztséget több cikluson keresztül betöltő személyek megválasztását.

Mint minden változásnak, ennek is számtalan értelmezési lehetősége adódik. A személyi folytonosság kedvezően hathat a szakmaiság erősödésére, a településvezetés, a város irányítás komplex ismereteket követelő feladatának magas szintű ellátására. Ugyanakkor, mint ahogy a fenti példák is illusztrálják, a jogi szabályozás hézagossága, adott esetben hiánya (visszahívás), valamint a felügyeleti, ellenőrzési eszközök alkalmazásának esetlegessége lehetőséget kínálhat a jogszabályok kijátszására, a hatalommal való visszaélésre.

Valljuk meg őszintén, akár a testületek, akár a polgármesteri döntések közvetlen lakossági ellenőrzésének a lehetősége csekély, már csak a képviselők és a képviseltek közötti információs asszimetria kiküszöbölhetetlennek tűnő akadályja miatt is. Az ezzel kapcsolatos demokratikus illúzióinkkal végérvényesen fel kell hagynunk, éppúgy, mint a pártpolitika befolyásának felszámolására irányuló hol erősebb, hol gyengébb törekvésekkel. A magyar önkormányzati rendszer végletesen átpolitizálódott, gyakran a kistelepüléseken is.

1. táblázat

Polgármesterek illetménye a település lakosságszáma alapján

Település lakosságszáma	Polgármesterek illetménye 2014-ben	Polgármesterek illetménye 2016-ban
500 fő és az alatt	149 800 Ft/hó	199 434 Ft/hó
501–1500 fő	299 600 Ft/hó	199 434 Ft/hó
1501–2000 fő		498 585 Ft/hó
2001–5000 fő		548 443 Ft/hó
5001–10 000 fő	449 400 Ft/hó	598 302 Ft/hó
10 001–30 000 fő	524 300 Ft/hó	698 019 Ft/hó
30 000 fő felett	599 200 Ft/hó	797 736 Ft/hó

Forrás: 24.hu

Ezt mi sem bizonyítja jobban, hogy a múlt év végén a kormány újfent elérkezettnek látta az időt – az önkormányzati érdekképviseltek, szövetségek számottevő nyomása mellett – arra, hogy az önkormányzati törvény módosítása révén rendezze a polgármesterek illetményét.⁴ Az "újfent" kitétel jogosságát a kormány 2014-ben végrehajtott korrekciója alapoza meg, mely akkoriban éppenséggel csökkentette a helyi

⁴ T/13270. számú törvényjavaslat, kihirdetve a 2016. évi CLXXXV. törvénnyel

vezetők juttatását (az eltéréseket az 1. táblázat mutatja). A jogszabály a korábbiakhoz képest differenciáltabb településkategóriák mentén határozza meg az elérhető jövedelmet az államtitkári illetmény meghatározott százalékában. A norma egyedüli rendező elve a lakosságszám, ami vajmi keveset mond az adott település polgármesterének tényleges feladatairól.

Igy aztán, nem minden alap nélküliek a feltevések – közeledvén a választások időpontjához – hogy politikai, mintsem szakmai döntés született a kormány részéről. Kétségtelen, hogy a települések vezetői politikai tényezőként jelentős érdekérvényesítési potenciállal bírnak, ugyanakkor megváltozott az önkormányzati feladatok struktúrája is.

Végző soron az igazi alapkérdések – mint ahogy korábban is – nyitva maradtak. A közel 3200 önkormányzat jelentős része kistelepülésen működik, melyek feladat-és hatásköre az oktatás és az egészségügy államosítása, valamint az államigazgatási funkciók egy részének a járásokhoz történő telepítése miatt minimalizálódott. A megvalósult hivatali integráció után a napirend következő pontja a települési integráció lehet, mely egyben megoldást nyújthat a tisztséghez kapcsolódó szakmai, pénzügyi, szervezeti és más nyitott kérdésekre is.

Történjék bármi, az intézmény valódi súlyát és tekintélyét csak akkor őrizheti meg, ha a polgármester a közérdek, a széles értelemben vett közakarat képviselője és megtestesítője marad, példát mutatva a választók számára.

Források:

- <https://mno.hu/belfold/draga-mulatsag-a-polgarmester-kenyelme-2398170>
- <https://mno.hu/belfold/csaszarkent-viselkedik-a-fideszes-polgarmester-2394809>
- <https://ezahir.hu/2017/04/07/botrany-a-szabolcsi-turricsen-szocialis-jegyben-kaptak-a-kozmunkasok-a-fizetesuket-amit-a-polgarmesterhez-kotheto-boltban-lehetett-csak-levasarolni-helyszini-riport/>
- T/13270. számú törvényjavaslat
- 2016. évi CLXXXV. törvény